

ACTIVITATEA CULTURALĂ DIN JUDEȚUL ARGEȘ
ÎN PERIOADA 1941-1944 ÎN AMINTIRILE
FOSTULUI PREFECT DE ARGEȘ - CONSTANTIN C. POPESCU

DAN OVIDIU PINTILIE*

După cucerirea Odesei de către trupele române, divizia a III-a a fost retrasă de pe front și înapoiată în Pitești, în garnizoana sa de reședință. O avalanșă de solicitări de ordin personal l-au determinat pe prefect să mărească numărul orelor de audiență deoarece timp de aproape un an predecesorul său nu primise pe nimeni în audiență deși erau atâtea nevoi și necazuri.

*Constantin C. Popescu,
în satul Antonești - 1943.*

Invalizii veniți de pe front solicitau pentru ei și familiile lor alimente. Situația socială era tulbură, nu existau mijloace moderne de comunicații pentru că județul Argeș avea numai o instalație telefonică învechită, realizată în preajma primului război mondial sub prefectul Nicolae Brânzeu. Situația impunea acțiuni rapide în toate direcțiile. Ministrul Propagandei de atunci, Mihai Antonescu, a aprobat cererea prefectului de a înființa o gazetă locală de culturalizare a maselor, numită „Argeșul” și înregistrată în registrul de firme de la Tribunalul Argeș.

Ziarul „Argeșul” apărea săptămânal în 5.000 de exemplare cu materiale trimise de Prefectură strânse de la colaboratori voluntari sau de la cei salariați dintr-un mic fond pus la dispoziție de Ministerul Propagandei. Din lipsă de personal, prefectul era și director și redactor principal, iar funcția de secretar de redacție și expeditor o

* Direcția Județeană Argeș a Arhivelor Naționale, Pitești.

îndeplinea șeful de cabinet. În fiecare sâmbătă seara, materialul se completa și se tria expediindu-se la București cu ajutorul unui curier pus la dispoziție de Poliția locală, unde se tipărea, și apoi se aducea înapoi de același curier duminică după-amiază. Se expedia apoi în toate comunele județului și abonaților respectivi. Colaboratorii împreună cu prefectul au încercat să facă gazeta cât mai interesantă, astfel că pe lângă materialul de propagandă cerut de starea de război ce se completa direct de tipografia Ministerului Propagandei, s-a pus la dispoziție material neutru: o pagină de beletristică, o pagină pentru căminele culturale și mai târziu, o altă pagină pentru tineret.

Gazeta a fost bine primită în lumea satelor, mai ales că după îngrozitoarea iarnă a anului 1942, cu zăpezi variind între 1 și 2 metri înălțime, era singurul mijloc de informare locală. Pe atunci nu existau televizoare, iar aparatele de radio erau folosite de unii orașeni și foarte rar în lumea satelor, odată cu activarea căminelor culturale.

Constantin C. Popescu, la Curtea de Argeș - 1942.

Această gazetă a apărut cu regularitate matematică tip de peste doi ani și ulterior până în preajma actului de la 23 august 1944. Coloanele acestui ziar au fost martore obiective a tuturor acțiunilor și entuziasmului care a aprins o mare făclie culturală, bunăvoințe, colaborări prețioase, asistență socială, inițiative și tendințe spre mai bine și spre o viață românească cât mai curată.

Colecția acestei gazete aflată la Biblioteca Academiei Române este mărturia vie a unui crez pus în serviciul județului Argeș și pentru ridicarea sa în toate direcțiile. Pentru toată munca suplimentară cu ziarul Argeșul, prefectul nu a primit nicio remunerație în afară de salariul modest de funcționar public care reprezenta a cincina parte din suma medie pe care o câștiga lunar ca avocat pledant. A fost o perioadă de entuziasm românesc care a adunat multe minți creatoare, dăruiri anonime, scrieri de inteligență și talente tinere doritoare de afirmare și muncă pe ogorul argeșean.

Viața administrativă a timpului a primit un foarte prețios sprijin – personalul de conducere administrativă de toate categoriile fiind controlat, lăudat sau criticat, în măsura activităților pozitive sau negative. Ziarul „Argeșul” a mai contribuit, într-o măsură esențială, la unirea tuturor românilor, prea divizați de partidele politice și la formarea unei conștiințe vocaționale care începuse să dea frumoase rezultate.

Din păcate, evenimentele care au urmat, nu au folosit în continuare această cale de contact permanent sufletesc între conducători și conduși. Numai un studiu atent și obiectiv al celor peste 1000 pagini totale ale gazetei ar putea sublinia conștiința, corectitudinea, dăruirea și bucuria cu care colaboratorii și prefectul, au lucrat „în ore târzii din noapte” pentru o viață cât mai curată și mai ridicată a tuturor satelor argeșene¹.

Una din cele mai interesante instituții de cultură înființată în perioada interbelică a fost Fundația Regală „Regele Mihai I”.

Această instituție încadrată de un grup de sociologi cunoscători ai realităților românești a elaborat un sistem de unire și de ridicare a satelor, cu sprijinul instituției căminului cultural. În acest cămin se adunau toate forțele satului reprezentând intelectualii și toate celelalte autorități administrative locale și se hotărau – după îndemnarea fundației centrale – tot ce privește viața satului pe trei linii directoare: minte, suflet, sănătate. Sub acest aspect, la nivelul anului 1941 existau numai slabe adieri: circa 15 cămine culturale izolate și necoordonate, iar în rest viața satelor era aceia moștenită din generație în generație.

Din cauza acestor lipsuri, care nu intrau în preocuparea partidelor politice, numai orașul Pitești avea un așezământ de cultură „Ateneul Ionescu Gion”, întemeiat, întreținut și susținut de harnica institutoare Tatiana Bobancu care a activat întreaga sa viață pe linia ridicării culturale a orașului Pitești.

Înființarea gazetei „Argeșul” s-a bucurat de o primire bună de către cititorii din lumea satelor și datorită sprijinul scriitorului Al. Lascarov-Moldovanu, inspector la Fundația Centrală Culturală din București a Fundației. În urma mai multor ședințe la care a participat și inspectorul școlar județean Voicilă, prefectul a hotărât potrivit cu statutul Fundației să înființeze Căminul cultural Județean. În coloanele ziarului „Argeșul” a început să apară din acel moment o pagină dedicată activității căminelor culturale.

La 16 martie 1942 s-a convocat la Teatrul comunal din Pitești o adunare a căminelor comunale existente și a tuturor conducătorilor lor și s-a hotărât constituirea Căminului cultural Județean, organism director al căminelor comunale locale. Această constituirea s-a făcut, în urma unei pregătiri prealabile cu Fundația culturală care a delegat în acest scop pe domnul Ion Savin, inspector general al Fundației, iar acesta a venit însoțit de scriitorul Gala Galaction. Din discuții și potrivit statutelor s-a mai acordat încă o medalie prefectului de Argeș care astfel a devenit președintele căminului cultural județean numit „Mareșal Antonescu”.

În această calitate a început să organizeze și să reorganizeze situația existentă oferind un sediu și numind primul director în persoana preotului Marin Diaconescu. A căutat mai apoi să-i consolideze existența, prevăzând în bugetele județului o subvenție de 100.000 lei și în bugetul Patronajului o altă sumă de 500.000 lei.

¹ S.J.A.N. Argeș, *Colecția Documente Istorice*, Pachet XC/4, f. 1-3.

Cu promisiunea unei sprijin material de 200.000 lei din partea Fundației centrale și celelalte fonduri a început dotarea căminelor existente cu tot ceea ce era necesar, prin activitatea de înmulțire a căminelor, prin constituirea altor noi organizații care la data plecării prefectului din județul Argeș, ajunseseră la cifra de 140 cămine.

Căminul județean era în fapt o suprapunere culturală peste viața administrativă care își îndeplinea astfel mai bine scopurile sale. Pentru a exemplifica dinamismul comunei, cităm cazul comunei Gruiu care în anul 1941 era un sat modest, pendinte de comuna Siliștea, iar acest sat era dornic să-și recapete autonomia administrativă pierdută prin arondarea comunelor în anul 1938.

La începerea organizării căminului în acest scop prefectul a fost invitat de vrednicul ei preot Marin V. Popescu la o șezătoare:

„În ziua fixată, eram întâmplător gripat și indispus: nu am voit să micșorez entuziasmul cetățenilor și am participat bolnav la festivitate. Am fost surprins de buna organizare: bărbați și femei, tineri și tinere, fete în straie curate țărănești, erau numai ochi și urechi la desfășurarea programului. Poate că sunt un romantic sau un sentimental! Sau, și una și alta! Cert este că am fost entuziasmat de manifestările originale ale artiștilor populari, răscolindu-mi originea mea rurală”.

De asemenea, prefectul nota că „Stăpânindu-și propriile lor necazuri – era război – rude pe front, lipsuri, griji de tot felul, țărani, femei și bărbați îndrumați spiritual de pr. Marin V. Popescu, parohul lor și de unii învățători, au găsit puterea să participe la această șezătoare și să uite de toate!” Programul șezătorii a fost mai mult decât mulțumitor pentru că s-au prezentat: ghicitori, glume și cântece bătrânești din fluier sau frunză. După încheierea șezătorii președintele căminului cultural a solicitat prefectului printr-o cerere scrisă, autonomia satului Gruiu.

Cetățenii acestui sat trebuiau să se angajeze cu brațele și cu carele să construiască un local nou de primărie cuprinzând și căminul cultural și cantina școlară. În schimb, prefectul oferea un milion lei numerar, planuri, matricole și sprijin total. S-au îndeplinit formele de autonomie și s-a numit primarul, un gospodar vrednic, recomandat de oamenii locului. Din suma propusă s-au început procurarea materialelor raționalizate: ciment, fier, cuie, lemn, ș.a.

Cărămizile pentru construcție s-au confecționat de către localnici care după finisare le-au transportat la șantier cu carele lor împreună cu nisipul și pietrișul necesar. La aproape un an de la începerea lucrării prefectul a fost „vestit” că lucrarea este terminată și era invitat să participe la inaugurare. Acesta nota: „Entuziasmul cu care am fost primit de localnici nu l-am uitat nici acum. La intrarea în comună, mă așteptau cete de călăreți, cu cai împodobiți, cu panglici tricolor la pălării. Ei au încadrat și escortat mașina mea până la locul festivității!”.

Tot satul, în straie de sărbătoare, era prezent: bătrâni, bărbați, femei și copii într-o emoționantă ordine, străjuiau intrarea pe ambele părți. Noua clădire era impunătoare fiind un mic și confortabil palat pentru scopurile urmărite. Din evaluarea ulterioară a lucrărilor s-a stabilit că această construcție valora patru milioane lei, un milion din partea administrației județene și trei milioane munca benevolă a localnicilor. Noua primărie avea: mobilier rustic, nou confecționat după modelele puse la dispoziție de serviciul tehnic, ștergare țărănești la icoane, portrete oficiale, ghivece cu flori, etc.

Căminul cultural anexat era o sală de festivități drapată cu velnițe românești. Toată clădirea în stil țărănesc avea pridvor plin cu mușcate înalte care o străjuiau

artistic. Fațada la stradă, era încadrată de o grădină, cultivată cu legume și zarzavaturi, bine plantate și îngrijite. Se confecționaseră trotuare din bolovani de râu și șanțuri și podețe din beton, la primărie, școală sau biserică. Șoseaua era pavată cu bolovani de râu pe o distanță de circa 200 m între primărie și școală:

„Am fost depășit în așteptări! M-am contaminat și eu de entuziasmul lor și le-am lăudat munca, priceperea, gospodărirea și cinstea. După terminarea festivității ne-a așteptat o altă surpriză: fără zgomot, în cea mai mare liniște, porțiunea de șosea pavată a fost acoperită cu mese și scaune din casele localnicilor, frumos rânduite! Peste mese așternute ștergere românești, cusute cu arnici!“. Mesele erau pline de mâncăruri preparate de elevele absolvente ale cursurilor țărănești de gospodărie, recent absolvente, servite de femei tinere, curate și îmbrăcate în costume de sărbătoare, iar ele serveau îmbujorate și emoționate, fiind primul lor examen public. Conform obiceiului locului, bărbații erau serviți singuri la masă, iar după ei urmau femeile și copiii: „Scaunele și mesele cuprindeau câteva sute de meseni. N-am întâlnit niciodată o atmosferă așa de plăcută și cu adevărat plină de înțelegere și voie bună. Tuturor li se cuvin laude iar cea mai mare i se cuvine valorosului păstor de suflete, pr. Marin Popescu, președintele căminului cultural local. El a contaminat cu entuziasmul, munca și priceperea sa, celelalte entuziasme și dăruiri locale”.

Dorind să se continue munca de luminare a maselor s-au convocat în octombrie 1942 și 1943, două mari adunări ale fruntașilor satului. La adunarea din octombrie au participat circa 2.000 de intelectuali care într-o disciplină academică au dezbătut timp de cinci ore toate problemele satului. Peste o sută de pagini de gazetă, în ziarul „Argeșul” a cuprins timp de peste doi ani, toate îndrumările și tot clocotul entuziasmelor tuturor pentru o viață românească curată. Cursurile țărănești înființate ulterior, în perioada de la octombrie și până la februarie, ale fiecărui an, au adus, în primul an 3.283 și în al doilea an 7.854 de cursanți voluntari.

Constituirea și organizarea Cursurilor țărănești - 1942.

În septembrie 1944, preotul Marin Diaconescu, îl informa pe fostul prefect care după 1 martie 1944 fusese trimis la Sibiu, că au început greutățile cu plățile angajate fără a mai putea să fie acoperite din încasările ulterioare. Amintind de gazeta „Argeșul” spunea că aceasta va mărturisi oricui „dragostea noastră de a sălta viața de la țară, unde zac nădejdi de azi și de mâine ale neamului nostru”.

Activitatea căminelor culturale a creat un climat de solidaritate pentru toți cetățenii în ceea ce privește interesul față de problemele colective care trebuiau împletite cu cele personale. Nu s-a dus o acțiune politică, pentru că administrația de atunci nu făcea politică. Mai bine zis s-a dus cu entuziasm și jertfe, o politică a culturii și ridicării satelor care timid dar sigur și ascendent se ridicau la o viață nouă. În anul 1978, fostul prefect amintindu-și de viața culturală în județ concluziona: „Sunt sigur însă că păreriile lor sunt intacte și că indiferent de ocârmuire ele se ridică la o viață de progres și coliziune în era radio-urilor și a televizoarelor”².

Prefectul Constantin C. Popescu a primit conducerea județului Argeș la 17 noiembrie 1941, în plin război. Viața administrativă era atunci aproape paralizată din cauza lipsurilor inerente războiului, absenței unor titulari de posturi mobilizați și a unei incurii administrative provocată de o lungă perioadă de instabilitate politică, după primul război mondial: „A fost un act de mare curaj să înfrunt această situație, orizontul de acțiune fiind multiplu și periculos; era însă o situație pe care nu puteam să o evit fiind mobilizat”.

Prefectura Argeș.

După atacarea, în primele săptămâni, a principalelor obiective, aprovizionarea, lupta cu sănătatea populației, stârpirea panicii și măsuri radicale pentru înlăturarea dezastrelor provocate de marile inundații din iunie 1941, a trebuit să ia la cunoștință

---

² *Ibidem*, Pachet XC/10, f. 1-6.

problemele din viața publică care reclamau, între altele, prezența la serbările școlare organizate pentru reînvierea și conservarea datinilor strămoșești cu ocazia sărbătorii Crăciunului.

Perioada legionară nu a lăsat urme în județul Argeș, însă existau la Liceul Comercial din Pitești așa zisele „frății de cruce”, organizații para-legionare conduse de câțiva profesori izolați. Ca avocat pledant, prefectul nu și-a dat seama de această situație și a luat cunoștință de ea întâmplător cu ocazia unei serbări a liceului de fete, când în sala teatrului comunal, la galerie, erau prezenți elevi de liceu, prieteni sau rude ale elevelor ce susțineau serbarea. Se făceau glume, ca între tineri, aruncându-se de la galerie mici hârtiuțe, în corpul elevelor de la parter, fapte care tulburau liniștea. Când glumele au depășit normele obișnuite, am chemat pe un comisar de poliție aflat în sală și i-am dat dispoziții să evacueze galeria după cum afirma prefectul: „Elevii nu l-au ascultat și l-au înfruntat direct. Ordinea publică era în cumpănă! Sesizând această situație am părăsit loja în care mă aflam și am condus personal operația de evacuare care a avut succes. După terminarea serbării, m-am suit în automobilul de serviciu al prefecturii, care nu a putut să înainteze imediat pentru că, un grup de elevi au sleit cu ouă geamurile și corpul mașinii după care s-au evacuat în grabă”. Prefectul și-a dat seama că trebuia acționat într-un alt fel decât cel polițienesc. Astfel, a luat contact cu conducerea corpului didactic local și după discuții a decis înființarea de societăți literare la fiecare școală secundară în parte. Scopul lor era să valorifice pozitiv timpul liber, energia și talentul elevelor care nefiind bine supravegheați de școală și de familie se încadraseră în parte în „frățiile de cruce” fără să-și dea seama de pericolul pe care această organizație îl reprezenta, ei căutând aventura specifică elevilor medii.

După munca de lămurire cu conducerea școlilor secundare și cu profesorii, s-a început, treptat, după organizarea societăților să intre în simpatia lor și să primească invitații la serbările organizate ca urmare a inițiativei sale.

S-a încercat utilizarea cu folos a energiei tineretului stimulându-l poliactiv: fiecare școală secundară trebuia să organizeze public, prin rotație, o șezătoare literară cu un program lăsat la liber alegere a școlii respective. La fiecare șezătoare toți profesorii școlii erau obligați să participe împreună cu profesorii celorlalte școli cu scopul de a-i apropia și uni pe profesori și elevi.

Emulația stârnită de aceste organizări a dus la reprezentarea de spectacole de o asemenea calitate încât uneori, piese de teatru jucate de elevi și eleve, au dus la descoperirea de talente, care au făcut ulterior carieră în această direcție. Trebuie să amintim apariția din anul 1943 a revistei „Junimea” pentru literatură, știință și artă, aflată sub conducerea unui comitet de elevi ai liceului I.C. Brătianu, îndrumați de unii profesori ai școlii. Repetatele manifestări artistice și culturale la care și-a adus contribuția și revista „Junimea” au scos la iveală „un nou tineret muncitor, înțeleghător și deplin conștient de menirea sa. Datorită împrejurărilor prin care se trecea nu s-au putut tipări mai multe numere, dar se spera ca după încheierea războiului să existe posibilitatea continuării editării revistei cu o și mai bogată activitate bazată pe colaborarea întregului tineret școlar din orașul Pitești.

Prefectul a știut să apropie încetul cu încetul, întregul tineret pe care l-a stimulat cu burse din fondurile asistenței sociale, cu serbări desfășurate într-o acțiune mai adâncă de naționalism, necesar pentru „timpurile ce urmau, atunci aflându-ne sub consecințele dictatului de la Viena, cu țara înjumătățită”, după cum afirma: „Cu toate

că timpul meu liber era aproape inexistent – eu nu am dormit în timpul războiului mai mult de 2-3 ore pe noapte – am participat la fiecare serbare ca să îi unesc și să îi conving pe toți”. Ulterior s-au deschis în paginile ziarului local „Argeșul”, o pagină a tineretului, unde se publicau săptămânal cele mai bune creații literare, selecționate de profesorii care supravegheau societățile literare în toate manifestările lor.

În ajunul Crăciunului anului 1943 a fost chemat la prefectură, corul mixt al elevilor și elevelor din școlile secundare compus din 250 persoane și condus de profesorul Constantin Albu. După toate aceste manifestări, Siguranța Statului nu a mai semnalat nici măcar un caz de „frăție de cruce” pentru că elevii apucaseră sănătos pe „drumul naționalismului constructiv”. Acțiunea a continuat până la 1 martie 1944, când, așa cum am mai menționat, prefectul a fost avansat inspector general administrativ la conducerea Circumscripției a X-a Administrativă Sibiu.

Din noua funcție, el a continuat acțiunea de susținere și asanare a tineretului din județele Târnava Mică, Târnava Mare, Sibiu și Făgăraș. În timpul bombardamentelor de după 4 aprilie 1944, după planul întocmit de prefect, s-a organizat evacuarea, a zece mii de copii de vârstă școlară și preșcolară din orașul Sibiu cu scopul de a-i feri de consecințele bombardamentelor: „Am păstrat programele îndosariate ca o scumpă amintire a primilor mei simpatizanți și colaboratori: fetele... Ele au fost primele care s-au alăturat gândurilor mele și m-au susținut nedezmăniț și la simpatizanții lor direcți – băieții de vârstă lor – luând poziție cu deviza comunicată mie de informatori siguri: «Cine se mai leagă de dl. prefect se leagă de ele», astfel că bătălia a fost câștigată”³.

Fără descendenți direcți, prefectul Constantin C. Popescu a considerat pe toți tinerii argeșeni „ca fiii mei spirituali” și s-a străduit să îi ajute ca ei să se realizeze tot mai mult.

THE CULTURAL ACTIVITY FROM THE ARGEȘ COUNTY BETWEEN 1941 AND 1944 AS IT APPEARS IN THE MEMORIES OF THE FORMER PERFECT OF ARGEȘ - CONSTANTIN C. POPESCU

Abstract

This communication presents the role played in enlightening the people from Arges County, through the activity of "Argeșul" newspaper and of the community homes, on the period 1942-1944, when these were the only means for local informing. "Argeșul" newspaper appeared in over 1000 pages and contributed largely to the Romanians union, too divided by the politics.

This was a period of Romanian enthusiasm which collected creative minds, anonymous dedications, sparks of intelligence and young talents, willing to affirm and work on Arges field.

Also, a main role has played the establishment, on March 1942, of the County Community Home, administration unit for the local community homes, which will reach to a number of 140.

³ *Ibidem*, Pachet XC/10, f. 28-32.